Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריען
אונד דער פרענומעראציאָנס-טערמין בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29
וואָהין מאן אויך דיא פרענומעראציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואָכענטליך
מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פרייטאג
אונד קאָסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פיערטעליעהריג 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירים אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיערטעליעהר' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 137, פינפצעהנטער יאהרגאנג | פעסט, פרייטאג כג חשון התרמ'ד. | Pest, den 23. November 1883.

דאס מיש-עהע-געזעטץ

אים אונגארישען רייכסטאגע.

„חוצפא מוס מאן האבען—אונד דאנן קאָממט מאן ווייט! — יא קעקהייט מוס מאן האבען — אונד דאנן קאָממט מאן ווייט!" — זאָ לייטעט איין אלטעס ליעד, וועלכעס אויך אונזער געזא אָנאָדי—געשטאָהלען זאָלל ער אונס ווערדען! — בעזאָנדערס בעהערציגט. נאכדעם דיעזער מאנן אין לעטצטערער צייט זאָפיעל הערומגעהעטצט, מיט דעם בילדערעסטער שאָלימאָשי גאר אינס אויסלאנד געריזט, אום איבעראלל דיא שרעקליכע מאָרדטהאט דער יודען צו פערקינדען, אונד נאכדעם ער נאָך דיעזען זאָממער אין ניערדיהאזא וועהרענד דער געריכטס-פערהאנדלונג זאָלכע שקאנדאלע הערפאָרגערופען אונד זיך אן דער האָהען פערזאָן דעס שטאאטס-אנוואלטעס פערגריפפען, וועסהאלב ער אויך איינער בעדייטענדען שטראפע ענטגעגענזיעהט, האט ער נאָך דיא שטירנע, אים אונגארישען רייכסטאגע אבערמאלס מיט איינער העטצרעדע געגען דיא יודען אונד געגען דיא רעגיערונג אויפצוטרעטען.

אין דער פאָרגעסטריגען זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאגעס וואר נעמליך אָנאָדי דער ערסטע רעדנער, וועלכער איינען בעשלוס-אנטראג געגען דיא אנגאהמע דיעזעס מיש-עהע-געזעטצעס איינגעבראכט. אונטער זיינעם בעשלוס-אנטראגע זינד אבער נור נאָך פיער דעפוטירטע אונטערשריעבען, נעמליך אישטוצי, איוואן שימאָני, עמעריך סאלאי אונד געאָרג סעלל. — וואָ איזט ווערהאָוואי? נון, דיעזער שעמט זיך יעטצט, אין דען אונגארישען רייכסטאג צו קאָממען; ער האט יעטצט מיט זיך זעלבער צו טהון. אונטער איינעם בעשלוס-אנטראגע מיססען וועניגסטענס 10 דעפוטירטע אונטערשריעבען זיין, ווענן דער אנטראג-שטעללער אויך נאָך צו איינער שלוס-רעדע בערעכטיגט זיין זאָלל. איין זאָלכעס „מנין" אבער קאָננטע אָנאָדי ניכט צוזאממענברינגען.

אָנאָדי זאגטע: „דיא גרינדע, דיא מאן ביז יעטצט געגען דיעזעס געזעטץ פאָרגעבראכט, זינד פיעל געוויכטיגער אלס יענע, דיא פיר דיא אנגאהמע דיעזעס געזעטצעס געשפראָכען וואורדען. דורך דיעזע מיש-עהע וויל מאן דיא יודען מיט דען כריסטען פערשמעלצען. ניין! דיא יודען, וועלכע איהרע ראססע אונד איהרען שטאמם צור הערשאפט ברינגען וואָללען, ווערדען זיך מיט דען כריסטען ניע אונד נימטער פערשמעלצען. דיעזעס איזט אויך געגען דיא לעהרען איהרעס „תלמוד". מאן בערופט זיך אויף דיא לעטצטען קראוואללע אין זאלא אונד אין דער שאָמאָדי אונד ווינשט אלס היילמיטטעל דיא צוויל-עהע. ניין! דאס געגען דיא יודען געריכטעטע ערביטטערטע פאָלק ווירד אויך נאָך דער מיש-עהע דאס ערביטטערטע געפיהל ניכט פערליערען. אין זאלא אונד אין שאָמאָדי וואורדען דיא כריסטען דורך דיא רעגיערונג אונד איהרע בעהאָרדען מעהר פערפאָלגט אלס דיא יודען. אונזערע געוואלטזאמע רעגיערונג ווירד דורך דיא יידישע גראָססמאכט זאָווייט פערלייטעט, דאס זיא זאָגאר דיא רעדע- אונד שפרעכפרייהייט דער דעפוטירטען איינשרענקען וויל. דער מיניסטער-פרעזידענט האט געגען דיא אנטי-סעמיטען וויעדערהאָלט זיינע דראָהונגען אויסגעשפראָכען. יא, טיסאָ גלויבט, דער ענגלישע קאָניג קארל I אָדער גאר איין קראָמוועלל צו זיין, וועלכע דיא פארלאמענטס-דעפוטירטען אָהנע ווייטערעס פערהאפטען ליעסען. וויר אנטי-סעמיטען זינד פרייא פאָן יעדער רעליגיאָזען אונדולדזאמקייט; וויר זינד נור אונדולדזאם געגען דאס אונמאָראלישע אונד געגען דאס שטאאטס-געפעהרליכע דער יידישען סעקטע. מאן זאגט, דאס וויר דען אנטי-סעמיטיסמוס אויס דייטשלאנד איינגעשמוגעלט האבען; דאס איזט ניכט וואהר! דער אנטי-סעמיטיסמוס ענטשטעהט איבעראלל דאָרט, וואָ דיא יודען מיט איהרער איבערמאכט איבערהאנד נעהמען. — וועגען דער יודען איזט איבער דאס זאלאער אונד שאָמאָדיער קאָמיטאט זאָגאר דער בעלאגערונגס-צושטאנד פערהענגט וואָרדען — אונד זאָגאר דער אונשולדיגע טאנץ-אונטערהאלט איזט דאָרט דען גוטען אונגאָרן פערבאָטען. — דיא קוועללע יענער אונרוהען איזט נור דער טיסאָ-עסלארער פראָצעס געוועזען, וועלכער דורך דיא עהרליכע אויסזאגע איינעס יידישען קינדעס (דעס מאָריץ לעבען) איבער דאס, וואס ער געזעהען, הערפאָרגערופען וואורדע. דיא יודען בעהערשען דיא צייטונגען, אים אללעס פיר זיך צו געווינגען. דיעזע צייטונגען האטטען דיא קעקהייט, אונזערען האָכגעעהרטען מיניסטער פילער צו בעשימפפען, וויל ער אים טיסאָ-עסלארער פראָצעס שטרענג גערעכט אונד אונפארטייאיש פאָרגעגאנגען. איך גלויבע ניכט, דאס זיך דיא יודען יע מיט אונס אונגאָרן פערשמעלצען ווערדען."

נאָך אָנאָדי שפראך אלעקסאנדער קאָראָשי; ער זאגטע: „דיא עהע אונד דיא פאמיליע בילדען דיא גרונדלאגע דעס שטאאטעס. דא איזט אלזאָ ניכט דיא קאָנפעססיאָן, זאָנדערן אויסשליעסליך דער שטאאט דאצו בערופען, דיא עהע-פערהעלטניססע צו רעגעלן. מאן אירט זיך, ווענן מאן זאגט, דאס דיא עהע אויך פאָר יאהרהונדערטען אימטער איינען הייליגען כאראקטער געהאבט העטטע. צו אנפאנג דעס כריסטענטהומס האט דער שטאאט דיא רעגעלונג דער עהע-פערהעלטניססע אין דער האנד געהאבט, אונד ערסט שפעטער האט דיא גייסטליכקייט דיעזע אן זיך געריססען. איך יעטצט מיססען דיא עהע-פערהעלטניססע אין דען ווירקונגס-קרייז דעס שטאאטעס געהאָרען; דער אנטי-סעמיטישען העטצעריא מוס איין ענדע געמאכט; דיא יודען מיססען אים איהרער זאָנדערשטעללונג הערויסגענאָממען ווערדען, יעדער, דער ניכט בלינד איזט, מוס זעהען, דאס דיא יודען מיט דער עמאנציפאציאָן ריעזענהאפטע פאָרטשריטטע געמאכט."

דער גייסטליכע-דעפוטירטע הערטיש זאגטע: „מיינע הערען! זאָ וויא אונגאָרן זייט יאהרהונדערטען אָהנע מיש-עהע בעשטעהען קאָננטע, זאָ קאָננטע עס אויך ווייטער אָהנע דיעזע ניי-מאָדישע איינפיהרונג בעשטעהען. איך בין היער ניכט נור אלס שטעללפערטרעטער דער כריסטען מיינעס וואהלבעצירקס, זאָנדערן אויך דער דאָרטיגען יודען, אונד איך אים נאמען דיעזער געזעטצעס-טרייען יודען שטיממע איך געגען דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ!"

נון ערהאָב זיך יוסטיץ-מיניסטער פילער. מאן וואר דא ווירקליך נייגיעריג, וואס דיעזער מאנן, דעססען זיך אָנאָדי זאָ הייס אנגענאָממען, זאגען ווירד. — אונד וואס זאגטע ער אויך? ער זאָללטע פיר דיא אנגאהמע דיעזעס מיש-עהע-געזעטצעס שפרעכען, דא עס דאָך פאָן איהם, דעם יוסטיץ-מיניסטער, אויסגעהען מיססטע — אונד ער שפראך הויפטזעכליך געגען דיא אָבליגאטאָרישע צוויל-עהע! ער זאגטע: „איך זעהע דיא נאָטהווענדיגקייט דער אָבליגאטאָרישען, צוויל-עהע גאר ניכט איין. נאָטהווענדיג אבער ערשיינט דאס היער עבען פאָלגענדע מיש-עהע-געזעטץ, וויל עס אויך דיא אים אויסלאנדע געשלאָססענען צוויל-עהען אנערקעננט. — דיעזע אָרדנונג אין בעטרעפף דער עהען צווישען יודען אונד כריסטען האט זיך אלס נאָטהווענדיג ערוויעזען. מאן מאכט דיא איינווענדונג, דאס היעדורך דיא כריסטען צור עהע מיט דען יודען געצוואונגען ווירדען. דאס איזט ניכט וואהר, דענן איינע זאָלכע עהע ווירד עבען נור דעריעניגע איינגעהען, דער זיך היעצו ענטשליעסט. דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ האט זיך אלס נאָטהווענדיג ערוויעזען, וויל זאָנסט דיא אונגארישען בירגער, וועלכע איינע מיש-עהע איינגעהען וואָללטען, נאָך עסטערייך געהען אונד זיך דאָרט אלס עסטערייכער אונד אלס קאָנפעססיאָנסלאָזע ערקלערען מיסטען. דאדורך מיסטע דיא רעליגיאָנסלאָזיגקייט איבערהאנד נעהמען! — דאמיט נון דיעס פערמיעדען ווערדע, דאמיט אונזערע אונגארישען מיטבירגער ניכט מעהר געצוואונגען ווערדען, דורך פערלייגנונג איהרער רעליגיאָן אין עסטערייך איינע עהע צו שליעסען — מיססען וויר דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ דורכפיהרען. מאן האט היער אויך דען אנטראג געשטעללט, דאס מאן דא קיין בעזאָנדערעס מיש-עהע-געזעטץ שאפפע, זאָנדערן עס עבענזאָ מאכע, וויא בייא דען קאטהאָליקען אונד פראָטעסטאנטען. זאָ וויא דא צווישען דען פערשיעדענען קאָנפעססיאָנען דער זעעלזאָרגער דיא עהע שליעסט, זאָ קאָננטע עס אויך צווישען יודען אונד כריסטען געשעהען, דאס ענטוועדער דער גייסטליכע אָדער דער ראבבינער דיא טרויאונג פאָרנימט! — דאס איזט אבער איין אונזין! איינע זאָלכע טרויאונג ווירד קיין גייסטליכער אונד קיין ראבבינער פאָרנעהמען וואָללען, דער שטאאט מיססטע דא צוואנגסווייזע פאָרגעהען, וואס אבער דורכאויס ניכט שטאטטהאפט איזט."

נון ערהאָב זיך וויקטאָר אישטוצי אונד זאגטע: „דער הערר רעפערענט ליטעראטי מיינטע, דאס ווענן אים יאהרע 1867 מיט דער יודען-עמאנציפאציאָן צוגלייך אויך דיא צוויל-עהע צווישען כריסטען אונד יודען איינגעפיהרט וואָרדען, ווערע דאנן ווירדע דיא העטצעריא דער אנטי-סעמיטען קיינע זאָלכע אויסדעהנונג גענאָממען האבען. דאס איזט ניכט ריכטיג. אין דייטשלאנד איזט שאָן זייט יאהרען דיא צוויל-עהע איינגעפיהרט אונד געראדע דאָרט האט דיא אנטי-סעמיטישע בעוועגונג בעגאָננען."

„איך וויל דען הערען ערקלערען, ווער אייגענטליך יענע זינד, וועלכע דיעזע אונרוהען הערפאָרגערופען, אונד ווער דאראן שולד איזט, דאס דיא יודען אין אונזערען טאגען זיך ניכט זאָ זיכער פיהלען, וויא דיעס פאָר 13 יאהרען, צור צייט דעס באָרזען-שווינדעלס, דער פאלל געוועזען. דיא יודען זעלבער זינד עס, וועלכע דורך דיא אויספלינדערונג דעס פאָלקעס דעססען האס געגען זיך הערויפבעשוואָרען, דיא יודען זעלבסט טרייבען דורך איהרע געוויססענלאָזיגקייט דאס פאָלק אין אונזער לאגער."

„אלס איך אים יאהרע 1875 צום ערסטענמאלע אין דער יודענפראגע דאס וואָרט ערגריפף, דא וואוסטע איך גלייך, דאס דיא יודען דורך איהר אבשייליכעס בענעהמען מיינע בעסטען קאָרטעשע זיין ווערדען, וועלכע דורך איהרע שלעכטיגקייט מיינע פארטייא פערגראָססערן, אונד איך האבע מיך ניכט פעררעכנעט! — צווייטענס זינד דיא רעגיערונג אונד דער רייכסטאג זעלבער אן דיעזען אונרוהען שולד. אנשטאטט דאס זיא דיא אונטערדריקונג דעס פאָלקעס זייטענס דער יודען פערהינדערן זאָללטען, גיעסען זיא נאָך אָל אינס פייער אונד שאפפען נאָך

די סימולטאַנ-שולען שיקען זאָלל, וואָ דיא קינדער אללער קאָנפעססיאָנען אויפנאהמע פינדען קאָננען. מערקווירדיגערווייזע האבען דיא אָרטהאָדאָקסען זיך פיר דיא סימולטאַנ-שולע ערקלערט, וויל זיא דער מיינונג וואָרען, דאס דיעזע דעם רעליגיאָזען זיננע דער קינדער וועניגער שעדליך זינד, אלס עטווא דיא קאָנפעססיאָנעללען שולען, וואָ ניכט גאנץ פראָממע יידישע לעהרער זינד. נון שטעללטע עס זיך אבער הערויס, דאס אין דען סימולטאַנ-שולען דיא יידישען קינדער צור איבערטרעטונג דער היילינגסטען געבאָטע דער יידישען רעליגיאָן גענאָטהיגט ווערדען, אינדעם זיא אם שבת קדש אין דער שולע שרייבען מיססען. פאָריגען פרייטאג היעלט אין דער הויפטשטאדט דאס קאָמיטע דער „בירגער-שולען" איינע זיטצונג אב. אונטער אנדערם קאם אויך דיא איינגאבע דעם דירעקטאָרס דער בירגערשולע דער טהערעזיענשטאדט, וואָ דער גראָסטע טהייל דער בעפאָלקערונג יודען זינד צור פערהאנדלונג. אין דיעזער איינגאבע מאכט דער דירעקטאָר דיא מיטטהיילונג, דאס פיעלע יידישע צאָגלינגע אם זאמסטאג אונד אן דען יידישען פייערטאגען ניכט שרייבען וואָללען, אונד ער דאהער ניכט וייס, וויא ער דא פאָרצוגעהען האבע: אָב ער נעמליך דיא יידישען קינדער פאָם שרייבען אן דען ערוועהנטען טאגען בעפרייען קאָננע?—דאס קאָמיטע שפראך זיך דאהין אויס, דאס יענע טאגע, אן וועלכען דיא יידישען קינדער פאָם שרייבען אונד צייכנען צו בעפרייען זינד, אים אללגעמיינען שול-שטאטוטע בערייטס בעשטיממט זינד. דא דער זאמסטאג ניכט צו דיעזען טאגען גערעכנעט ווירד, זאָ קאָננען דיא יידישען קינדער פאָם שרייבען אם זאמסטאג ניכט בעפרייט ווערדען! — מאן ערזיעהט היערויס, דאס טראָטץ דער זאָגענאנטען רעליגיאָנס-פרייהייט אין דען סימולטאַנ-שולען געגען דיא יידישען קינדער דער הוממעל-שרייענדסטע געוויססענס-צוואנג געאיבט ווירד! נון, מיט דען בירגער-שולען קאָננטע מאן לייכט פערטיג ווערדען, דא יא ניעמאנד געזעטצליך פערפפליכטעט איזט, זיינע קינדער אין דיא בירגער-שולע צו זענדען. אללײן אין דען „פאָלקס-שולען" מיססען יא דיא יידישען קינדערן עבענפאללס אם זאמסטאג שרייבען, אונד וואס נוטצט דאנן אללער רעליגיאָנס-אונטערריכט! דער רעליגיאָנס-לעהרער שערפט דען קינדערן איין, דען שבת צו היילינען, אונד דיא סימולטאַנ-שולע נאָטהיגט זיא, דען „שבת קדש" דורך שרייבען צו ענטווייהען!

* (געזוך וועגען אויסליעפערונג וועראָנאיס.) אין פאָריגער נוממער האבען וויר בערייטס מיטגעטהיילט, דאס דער אונטערזוכונגס-ריכטער מעדיערי אוס ניירעדיהאזא ביים רייכסטאגע איין געזוך איינגערייכט האט וועגען אויסליעפערונג דעם דעפוטירטען אָנאָדי. געגען דיעזען זאָלל בעקאננטליך דיא אונטערזוכונג דעסהאלב איינגעלייטעט ווערדען, וויל ער אנגלעבליך דעם טיסאַ-עסלארער פראָצעססעס דען אָבער-שטאאטס-אנוואלטס-פערטרעטער, הערדן פאָן זייפערט, איבערפיעל אונד איהן זאָגאר מיט דעם שטאָקע שלאגען וואָללטע. — פאָרגעסטערן נון האט דער אונטערזוכונגס-ריכטער דעם פעסטער געריכטס-האָפעס, הערר פאָן צאראָן, עבענפאללס איין געזוך ביים רייכסטאגע איינגערייכט וועגען אויסליעפערונג דעם דעפוטירטען ווערהאָוואי. אין דיעזעם געזוכע הייסט עס אונטער אנדערם: „דורך דאס געשטענדניס דעס ברודערס דעס יוליאוס ווערהאָוואי, נעמליך דעס בערייטס זייט וואָכען פערהאַפטעטען לודוויג ווערהאָוואי, געהט מיט בעשטיממטהייט הערפאָר, דאס מעהר אלס דיא העלפטע דער צו גונסטען דער טשאנגויים איינגעלויפענען געלדער דאצו פערווענדעט וואורדע, דיא דרוקקאָסטען פיר דאס „פינגעטלענשעג" צו בעשטרייטען. אויך דער דרוקער יוליאוס ווילקענס בעשטעטיגט דיעס. דיא פאָסט-אנווייזונגען פיר דיא טשאנגויים וואורדען נעמליך פאָן ווילקענס אין עמפפאנג גענאָממען. אלס ער נון אים יוני דיעזעס יאהרעס מיט יוליאוס ווערהאָוואי אבגערעכנעט, דא זאגטע איהם דיעזער: „בעהאלטען זיא נור דיא מיטטעלס פאָסט-אנווייזונג אין עמפפאנג גענאָממענען טשאנגוי-געלדער פיר זיך אלס דרוקקאָסטען!" — עס איזט אלזאָ צור גענינע ערוויעזען, דאס יוליאוס ווערהאָוואי מיט דען טשאנגוי-געלדערן זאָ געווירטהשאפטעט, אלס וועהרען דיעזע ניכט פרעמדעס, זאָנדערן עבען זיין פערזאָנליכעס איינענטהום! נון האט ווילקענס איבער דיא פאָסט-אנווייזונגס-געלדער דער טשאנגויים וועניגסטענס בוך געפיהרט: מאן ווייס אלזאָ דאָך, וויא פיעל געלד דא איינגעלויפען איזט. אויס דען אין בעשלאג גענאָממענען בריעפשאפטען געהט אבער פערנער הערפאָר, דאס איבער יענע טשאנגוי-געלדער, וועלכע „אין בריעפען" געשיקט וואורדען, גאר קיין פערצייכניס געפיהרט וואורדע. דיעזע געלד-בריעפע האט ניכט ווילקענס אין עמפפאנג גענאָממען, זאָנדערן לודוויג ווערהאָוואי, דער זיא איינפאך פיר זיך פערווענדעט האטטע, אָהנע אויך נור איין פערצייכניס צו פיהרען. — לויט אויסזאגע דעס פריהערען מיטארבייטערס דעס „פינגעטלענשעג", הערדן הוגאָ שאָלדער, האט אבער יוליאוס ווערהאָוואי אויך זעלבסט פערשיעדענע געלדער, דיא ביא דער רעדאקציאָן צו וואָהלטהעטיגען צוועקען איינגעלויפען, פערוואלטעט. אים בלאטטע זעלבסט היעס עס אימער: „דיא צו דיעזעם אונד יענעם צוועקע איינגעלויפענען געלדער זינד בערייטס איהרער בעשטיממונג איבערגעבען וואָרדען!" דאס וואר אבער איינע ליגע. — נאך אללדעם מוס אלזאָ אויך געגען יוליאוס ווערהאָוואי פערזאָנליך דיא אונטערזוכונג איינגעלייטעט ווערדען, וועסהאלב דער רייכסטאג אום דעססען אויסליעפערונג ערזוכט ווירד!" — (עס אונטערליעגט קיינעם צווייפעל, דאס דער רייכסטאג דיא זייבערען הערדען אָנאָדי אונד ווערהאָוואי גערנע אויסליעפערן ווירד!)

* (עקסטראַ-באַנק.) אין דער פאָרגעסטריגען זיטצונג דעס איסערסט-לינקען-קלובס בראַכטע אָטטאָ הערמאן פאָלגענדען אנטראג איין: „עס איזט ריכטיג, דאס דיא אנטי-סעמיטישען דעפוטירטען, דיא פריהער צו אונזערעם קלוב געהאָרטען, אויס דעם קלוב אויסגעשטאָסען וואורדען. אללײן היעדורך האט זיך אונזערע פארטייא נור נאך איננען פאר דעם איינפלוססע דיעזער אויפוויעגלער אונד העטצער בעוואהרט. אנדערס איזט עס יעדאָך נאך אויסען. אים רייכסטאגע זעלבסט זיטצען דיעזע אונפערבעססערליכען אנטי-סעמיטען נאָך איממער אין אונזערען רייהען, שפריכט אלזאָ אירגענד איין דעפוטירטער צופעללינג געגען דיא יודען, זאָ ערהעבען דיעזע נאטירליך איינען פריידענ-רוף היעריבער. דא דיעזער פריידענ-רוף נון אויס אונזערען רייהען געהאָרט ווירד, זאָ קאנן דיא וועלט מיינען, דאס אללע איסערסט-לינקען ווירקליך אנטי-סעמיטיש זינד. וויר מיססען אונס אבער אויך נאך אויסען הין געגען דיעזען פערדאכט ריין האלטען. נאכדעם נון דיא פאאר אנטי-סעמיטענ-דעפוטירטען זיך אין נייערער צייט זאָגאר צו איינעם איינענען אנטי-סעמיטענ-קלוב קאָנשטיטואירט האבען, זאָ שטעללע איך דען אנטראג, ביים קוועסטאָר (אָרדנער) דעם רייכסטאגעס דאהין צו ווירקען, דאס דיעזען אנטי-סעמיטענ-דעפוטירטען איינע איינענע באנק צוגעוויעזען ווערדע, דאמיט וויר דורך איהרע נאכבארשאפט ניכט אין דען רוף דעס אנטי-סעמיטיטמוס גערראטהען!" — דיעזער אנטראג אָטטאָ הערמאנ'ס וואורדע איינשטיממיג אנגענאָממען. דיא אנטי-סעמיטענ-דעפוטירטען, דיא שאָן פריהער אויס דעם קלוב דער איסערסט-לינקען הינויסגעוואָרפען וואורדען, ווערדען נונמעהר אויך אויס דען רייהען דער איסערסט-לינקען פערדרענגט. זיא ווערדען איינע בעזאָנדערע באנק ערהאלטען.

געשעפטסבעריכט.

פעסטער-פרייזע.

געטריידע-געשעפט. פאָן ווייצען וואר געסטערן מעסיג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר גוט 10000 מעטער-צענטנער ווארדען פערקויפט.

ווייצען טהייס. 300 מטצר' .81 קילאָ 10,30 גול. 200 מעטרצ' .79 קילאָ 10,20 גולד.— 400 מטרצ' .78 קילאָ 10,10 גול. 300 מטרצ' .78 קילאָ 10,05 גול. 100 מטרצ. 78,0 קילאָ 10.10 גולדען. 100 מעטרצ' 78.3 ק' 10,10 גולד' 600 מטרצ' .77 ק' 10,05 גול. 00. מטרצ' 76.5ק' 10,05 גול. 300 מעטער-צענטנער 76,5 קילאָ' 9.95 גולדען. — — פעסטער-באָדען 300 מעטרצ' 78' קילאָ 10,10 גולד. 200 מעטער-צטר' 77,5 קילאָגראמם 10,10 גולדען. — — וויסענבורגער 400 מעטרצ' .77 קילאָ 9.90 גולד. 400 מעטרצ' 75.5 קילאָ' 9,85 גול. 100 מטרצ' 75,8 קילאָ 9,90 גול. באטשקאער: 200 מעטרצ' 77.2 קילאָ 9,80 גולד. — נאָרדאונגארישער 100 מעטרצ' .78 קילאָ 9.95 גולד. — ביהארער 100 מעטרצ' 77.2 קילאָגראמם 9.80 גולדען. — (אללעס פער 3 מאָנאטע.)

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער : מאיר בר"י רייז.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

ווייצען (נייער)	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
נאָרד-אונגארישער	75	. .
״	76	. .
״	77	9 40— 9,45
״	78	9 45— 9 50
״	79	9 55— 9.60
״	80	9 65 – 9.70
״	81	9 75— 9.80
פעסטער-באָדען	75	.
״	76	
״	77	9 65— 9.70
״	78	9.75 – 9.80
״	79	9.[illegible]5 - 9.95
״	80	10.——10.05
״	81	10,10—10 15
טהייס	75	.
״	76	
״	77	9.75— 9,80
״	78	9.85— 9.90
״	79	9.95 - 10.—
״	80	10.05—10.10
״	81	10.15 -10 25
ווייסענבורגער	76	
״	77	9.65 – 9.70
״	78	9.75 - 9.80
״	79	9.85 - 9.95
״	80	10.——10.05
״	81	10.10—10,15

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראמם
קאָרן	70 —	7 95 - 7.60
גערסטע מאלץ	62	— —
״ פוטטער	62	7.50— 7.25
האפער	40	6.95 6 60
קוקורוץ באנאטער	75	6 30 6.35
אנדערע	73	6 20 6 25
הירזע	—	7 10 6 80

[illegible]		פער הערבסט / פריה-יאהר	פער 100 קילאָגראמם
ווייצען		״	10 22
קוקורוץ		״	6 57
גערסטע		״	
האפער		״	7.25
״		״	—
ראפס		״	

זאק-מעהל		קר. סל.
נוממער 0	דער זאק צו 100 קילאָגראמם מיט זאק פרייא באָהן.	19 50
״ 1		19 —
״ 2		18 50
״ 3		17 80
״ 4		16 70
״ 5		15 70
״ 6		14 70
״ 7		13 70
״ 8		12 80
״ $8^1/_2$		11 60
שפּיריטוס: אלטע מעהאַרע פּרימאַרעס		34,50
״ נייע ״ קאַרטאָפעל		31 50

קורז-טאבעללע פאָם 20. נאָוועמבער.

געלד-קורז	קר. סל.
זילבער-אגיא	100 —
דוקאטען	5 73
עסטרייך-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9 58
נאפאלעאָנדאָר	9 58
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	59 10
20 מארק-שטיקע	11 81
פאפיר-רובעל	1 17

לאָזע	קר. סל.
1854-ער 4-פּראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	120 —
1860-ער ״ גאנצע	132 —
דעטטא ״ האלבע	139 —
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	171 —
דעטטא ״ 50 ״	170 —
טהייס רעגולירונגס-לאָזע	37 —
טירקען-לאָזע	21 —
קרעדיט-לאָזע	172 —
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	36 —
דאָנוי-דאמפשיפפאהרטס-לאָזע	110 —
אינזבּרוקער לאָזע	21 —
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	17 —
קראקויער לאָזע ״ 20 ״	19 —
אָפנער לאָזע ״ 40 ״	38 —
פאלפי לאָזע ״ 40 ״	35 —
רודאלף לאָזע ״ 10 ״	20 —
סאלם לאָזע ״ 10 ״	52 —
זאלצבורגער לאָזע ״ 20 ״	22 80
סט.-גענואיס לאָזע ״ 40 ״	47 —

לאָזע	קר. סל.
סטאניסלאוס לאָזע צו 2 גולד.	23 50
טריעסטער לאָזע ״ 100 ״	126 50
דעטטא ״ 50 ״	64 50
וואלדשטיין-לאָזע ״ 20 ״	26 50
ווינדישגרעץ ״ ״ 20 ״	40 —
אונגאריש-פרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	113 10
[illegible]	109 80
ווינער-לאָזע	125 —

ווערטה-פאפיערע	קר. סל.
אונגארישע גאלדרענטע 6%	119 65
דעטטא ״ צו 4%	86 75
אונגארישע פאפיר-רענטע	85 15
אונגארישע גרונדענטלאסטיגונגען	100 25
טעמעשוואר באנאטער	98 50
זיעבענבירגישע	98 75
גאליציש	98 30
בוקאווינא	97 —
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	188 —
וויינצעהענט-אבלאָזונגס-אבליגאציאָנען	97 —
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדענ-קרעדיט צו 5 איינהאלב פּראָצענט	101 —
דער אונגארישען היפּאָטהעקען באנק צו $5^1/_2$ פּראָצענט.	101 75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענ-קרעדיט-אנשטאלט צו $5^1/_2$ פּראָצענט	98 50
דער אסט-באהן	97 —
״ נאָרד-אסט-באהן	147 —

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck, .v M. Burian Waitznerboulevard.

אין וואָרט היער שפּרעכען. איך וויל דיעזע געלעגענהייט ערגרייפען, דער אונגארישען געזעטצגעבונג מיינען טיעף געפיהלטען דאנק דאפיר אויסצושפּרעכען, דאס זיא זאָפאָרט נאך דער וויעדעראיינפיהרונג דער קאָנסטיטוציאָן דיא עמאנציפּאציאָן אינס לעבען טרעטען ליעס—, אונד יעטצט ווירד דיעס מיש-עהע-געזעטץ דיא עמאנציפּאציאָן פערפאָללשטענדיגען."

נאך פייל מאנדעל שפּראך דער אנטי-סעמיט עמעריך סאלאי; ער זאגטע: „דער בעסטע בעוויז איזט, דאס דיא אונרוהען געגען דיא יודען ניכט פאָן דען אנטי-סעמיטען אויסגעגאנגען, וויל גראדע אין דען וואהלבעצירקען דער אנטי-סעמיטישען דעפּוטירטען קיינע איינציגע אונרוהע ענטשטאנדען."

היערויף שפּראך אויגוסט פולסקי, דער אונטער אנדערם געזאגט: „איך שטיממע שאָן דאהער פיר דיא אננאהמע דיעזעס געזעטצעס, וויל דיא אנטי-סעמיטען דאגעגען שטיממען, אונד איך עס ניכט האבען וויל, דאס מיינע שטיממע גלייך דער איהריגען לויטע!"

נון ערהאָב זיך אָטטאָ הערמאנן אונד זאגטע: „עס איזט לעכערליך, וועגן מאן דענקט, וויא דער אנטי-סעמיטיסמוס היער אין אונגארן ענטשטאנדען. דיעזער אישטוציי וואר איין געוואָהנליכער, איינפאכער שטוהלריכטער, אונד וויל אין זיינעם בעצירקע דיא יודען קליגער וואָרען אלס ער, אונד ער פאָן דענזעלבען איבערפאָרטהיילט וואָרדען, וואורדע ער איין וויטהענדער אנטי-סעמיט אונד האט אויך אנדערע צו דיעזעם וואהנזיננע פערלייטעט. פיר אישטוציי האבע איך דאהער נור איין ביטטערעס לעכעלן.— נון אבער וויל איך אויך איבער דיא יודען שפּרעכען. אויך מיך האבען דיא אָרטהאָדאָקסען בעשימפּפט, וויל איך איהרע רעפאָרמירונג פערלאנגטע. אונד דאָך בין איך ניכט וויא אישטוציי איין יודענפיינד געוואָרדען. מיר טהוט עס נור וועה, דאס וועהרענד אללע איבריגען קאָנפעססיאָנען נאך פאָרטשריטט אונד רעפאָרמען שטרעבען, גראדע דיא יודען זיך ניכט רעפאָרמירען וואָללען. דיא רעליגיאָן דער יודען איזט פיר אללע ניכט-יודען נאָך אימטער עטוואס געהיימניספאָללעס. דיא יודען זאָללטען דאהער איין בוך איבער איהרע רעליגיאָנס-לעהרע הערויסגעבען, דאמיט אויך וויר עטוואס דאפאָן וויססען. דער היעזיגע יידישע פּרעדיגער דר' קאָזערלינג האט מיר וואָהל איין פאָן איהם פערפאססטעס בוך איבער דאס יודענטהום צוגעשיקט, אבער דר' קאָזערלינג איזט ניכט בייא אללען יודען איינע אויטאָריטעט. איך מיינע, עס זאָללטע עבען אין איינעם קאָנציליאום פאָן געלעהרטען ראבבינען איין זאָלכעס בוך אויסגעארבייטעט ווערדען, אין וועלכעם דיא הויפּטלעהרען דעס יודענטהומס ענטהאלטען. —

שליעסליך האבע איך נאך מיט העררן טיסאָ איין וואָרט צו שפּרעכען. ער האט זאָ אָפט געדראָהט, דיא אנטי-סעמיטען צו צערשמעטטערן, זאָבאלד זיא איהרע העטצערייען אָפפענטליך בעטרייבען ווערדען. נון, דיא גראָססטע אָפפענטליכקייט איזט היער אים רייכסטאג אונד דאָך לאָסט מאן דיעזע אנטי-סעמיטען פאָרטהעטצען. זאָ לאנגע אישטוציי צור רעגיערונגס-פּארטייא געהאָרטע, דורפטע ער אין זיינער אנטי-סעמיטישען צייטונג „12 ראָפּיראט" אונגעשטאָרט פאָרטהעטצען, זאָבאלד ער אבער אויס דיעזער פּארטייא אויסגעטרעטען, וואורדע געגען איהן זאָגלייך איין פּרעס-פּראָצעס אנגעשטרענגט, אונד וואורדע ער פאָם געשוואָרענען-געריכטע פרייגעשפּראָכען. רעכט האבען זיא געהאבט, דיעזע געשוואָרענען! איך מאָכטע זאגען: טיסאָ האבע אבזיכטליך דיעזע העטצערייען געדולדעט, אום דען יודען צו צייגען, וויא זיא דען טיסאָ צור אונטערדריקונג דער קראוואללע נאָטהווענדיג האבען, דאמיט זיא יא בייא דען נעכסטען וואהלען פיר דיא רעגיערונגס-פּארטייא שטיממען זאָללען." —

נון שפּראנג אישטוציי אין גראָססטעם צאָרן אויף אונד שריע: אָטטאָ הערמאנן איזט נור דאהער זאָ באָזע אויף מיך, וויל ער אין מיינעם וואהלבעצירקע געגען מיך אויפטראט, אונד מאן דאָרט פאָן איהם ניכטס וויססען וואָללטע."

עס ענטשטאנד נון היער איין העפטיגער וואָרטוועכסעל צווישען אישטוציי אונד אָטטאָ הערמאנן, וואָרויף מיניסטער-פּרעזידענט טיסאָ זיך ערהאָב אונד פאָלגענדע רעדע היעלט:

„געעהרטעס הויז! איך האטטע אנפאנגס ניכט דיא אבזיכט, היער איבער אנטי-סעמיטיסמוס צו שפּרעכען, וויל איך דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ ניכט פיר איין סעמיטישעס אונד ניכט פיר איין אנטי-סעמיטישעס, זאָנדערן אלס איינע פאָלגע דער רעכטס-גלייכהייט בעטראכטע אונד פיר נאָטהווענדיג האלטע. — מאן האט מיר דא איינען פאָרוואורף געמאכט, דאס איך שאָן לאנגע איין פיינד דעס שאָמאָדיער קאָמיטאטס זייא, אונד דאהער אויך יעטצט גערנע געגען דיעזעס קאָמיטאט אויפטרעטע, וועלכעס דען סינעטוואָרער שטוהלריכטער, וויל ער אויף דיא רייבער דער יודען שיעסען ליעס, אין אונטערזוכונג ציעהען וויל. האבע איך הערין ניכט רעכט? מאן ווירדע דאנן דען יודענפיינדליכען בויערן צוריפען קאָננען: „פירכטעט ניכט! היינט נור אויף דיא יודען, דענן וועהר עס וואגט, געגען אויך אויפצוטרעטען, דער ווירד פאָם קאָמיטאטע בעשטראפט." אָטטאָ הערמאנן זאגטע, דאס איך פאָר דען וואהלען אללעס מעגליכע אנוועגדע, דאמיט נור מיינע פּארטייא דיא מאיאָריטעט ערהאלטע. איך גלייבע, דיא וועלט איזט פאָם געגענטהייל איבערציינגט. עס האט זיך פיעללייכט נאָך קיין מיניסטער זאָ וועניג אום דיא מיינונג דער זעהר געעהרטען וועהלער געקיממערט, וויא איך. היער נור אייניגע ביישפּיעלע: אים יאהרע 1875, גראדע פאָר דער וואהל, בין איך פאָן דער לינקען צור רעגיערונגס-פּארטייא איבערגעטרעטען. אים יאהרע 1878 האבע איך גראדע פאָר דער וואהל דען אויסגלייך מיט עסטעררייך ערנייערט, דער עבענפאללס בייא פיעלען אונבעליעבט איזט. גראדע פאָר דער וואהל האבע איך אין דיא בעזעטצונג באָסניענס געוויללינט, אונד יעטצט גראדע פאָר דער וואהל וויל איך דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ אונד איינע שטייער-ערהאָהונג דורכפיהרען."

„וואס נון דען אנטי-סעמיטיסמוס בעטריפפט (זאגטע טיסאָ ווייטער), זאָ בין איך פאָם ערסטען איינגענבליקע אן שאָנונגסלאָז געגען דיא אנטי-סעמיטען אויפגעטרעטען. איך געבע צו, דאס איך געגען דיא אנטי-סעמיטישען צייטונגען צו זוימזעליג אונד נאכלעססיג וואר אונד דאס איך דא ניכט מיט דער געהאָריגען שטרענגע פאָרגעגאנגען בין. איך געבע צו, דאס איך היער געפעהלט האבע; אבער מאן זיעהט, וויא שווער דא פאָרצוגעהען איזט. — זעלבסט אָטטאָ הערמאנן, וועלכער מיר היעריבער פאָרווירפע מאכט, גיבט יא דען געשוואָרנען רעכט, דאס זיא דען אישטוציי פרייגעשפּראָכען. — נאכדעם ביזהער בעשטעהענדען פ ר י י ע ן פּרעסס-געזעטצע קאָננטע איך אויך זעהר וועניג טהון. נון איך וויל ניכט דראָהען; עס איזט ניכט מיינע ארט. אבער איך געשטעהע, דאס וועגן וויא ביזהער דיא אנטי-סעמיטישען צייטונגען פאָרטפאָהרען ווערדען, דאס פאָלק געגען דיא יודען צו העטצען, זאָ ווערדע איך פאָם רייכסטאגע פערלאנגען, דאס ער מיר איינע גראָססע מאכט אין דיא האנד לעגע געגען דיעזע צייטונגען; וועגן דיא העטצערייען פאָרטדויערן ווערדען, ווערדע איך איינע נאָך ווייטערע ערמעכטיגונג פערלאנגען, ניכט עטווא דאצו, אום היער אים רייכסטאגע דיא אנטי-סעמיטישען רעדען צו פערביעטען. ניין! דא וויל איך אָטטאָ הערמאנן ניכט פאָלגען. דאס וואָרט היער אים הויזע איזט פרייא. — אבער איך ווערדע עס פערביעטען, דאס דיעזע וואָרטע דרויסען נאכגעשפּראָכען אונד נאכגעדרוקט ווערדען."

נאך טיסאָ שפּראך פייל שאָמשיטש, ער ענטשולדיגטע צוערסט דאס שאָמאָדיער קאָמיטאט, זיינע היימאטה, אינדעם ער זאגטע: „מאן וויל יא דען סינעטוואָרער שטוהלריכטער ניכט בעשטראפען, מאן וויל נור אונטערזוכען, אָב ער ריכטיג פאָרגעגאנגען, אונד דאס איזט קיין פערברעכען. דיעזע אנטי-סעמיטישע רעוואָלוציאָן, מיינע הערדען, איזט ניכט זאָ אונבעדייטענד, וויא מאן גלייבט. הייטע

II — דער רבי פאָן בכרך.

באכאראך איזט איינע אוראלטע דייטשע שטאדט אם פלוסע רהיין, ליעגט צווישען מאינץ אונד קאָבלענץ אונד וואר פאָר צייטען איינע רעזידענץ דער רעגיערענדען פפאלצגראפען. — אין דיעזער שטאדט ערייגנעטע זיך דיעזע געשיכטע, דיא וויר היער נאך דער מיטטהיילונג דעס בעריהמטען דיכטערס היינריך ה י י נ ע ערצעהלען וואָללען.

עס וואר אם ערסטען סדר אבענד אים הויזע דעס בעריהמטען ראבבינערס פאָן באכאראך. עס וואר דא איינע גראָסע געזעללשאפט, בעשטעהענד אויס דען אנפערוואנדטען זיינער יונגען אונד שאָנען פרויא, אונד אלס מאן עבען אים אנפאנגע דער „הגדה" צו דער שטעללע קאם: כל דכפין ייתי ויכול (יעגליכער, דעם עס הונגערט, קאָממע אונד עססע!), דא אָפפנעטע זיך דיא טהירע אונד הערייןטראטען צווייא גראָסע מעננער, אין זעהר ווייטע מאנטעל געהיללט, אונד דער איינע דערזעלבען שפּראך: „פריעדע זייא מיט אייך! וויר זינד רייזענדע גלויבענסגענאָססען, וויר האבען אונס דורך איינען שטורם דעס וואגענס פערשפּעטעט, אונד דא וויר זאָ שפּעט אין דיא שטאדט קאמען, וואוסטען וויר ניכטס בעססערעס צו טהון, אלס צום הערין ראבבינער צו קאָממען, אום דא דעם „סדר" בייצו-וואָהנען."

דער פראָממע ראבבינער וואָללטע זיך ניכט שטאָרען לאססען, וואָללטע ניכט „מפסיק" זיין, אונד זאגטע ווייטער: „כל דצריך ייתי ויפסח!" אונד דייטעטע מיט דער האנד דען פרעמדען אן, זיך צו טישע צו זעטצען.

דיא ביידען פרעמדען זעטצטען זיך אלסבאלד צו טישע אונד דיא „הגדה" וואורדע פאָרטגעזעטצט. דאָך דיא פרויא וואָרף איינען שייען בליק אויף דיא פרעמדען מעננער הין; עס קאם איהר פאָר, אלס אָב איהרע גערייכטער מאסקירט ווערען, אונד בעזאָנדערס איינער יענער פרעמדען מעננער ריכטעטע פאָרטוועהרענד זיינען בליק נאך דער שאָנען, יונגען ראבבינערין.

אלס נון דער ראבבינער דיא „הגדה" אונגעשטאָרט ווייטער זאגטע אונד הין אונד דא איינע שטעללען דערזעלבען ערקלערטע, בעמערקטע דיא ראבבינערין, וויא זיך פלאָטצליך דאס געזיכט איהרעס מאננעס, דעס ראבבינערס, שרעקליך פערצערטע; וויא דאס בלוט אויס זיינען וואנגען אונד ליפּפּען פערשוואנד אונד זיינע אויגען, וויא שטארע אייזצאפּפען, הערפאָרגלאָטצטען. — אבער פאסט אים זעלבען איינענבליקע זאה זיא, וויא איהר מאנן זיך געוואלט אנטהאט, דאמיט זיינע געזיכטס-צוגע וויעדער דיא פריהערע רוהע אונד הייטערקייט אננעהמען, וויא זיינע וואנגען אונד ליפּפּען זיך וויעדער ראָטהעטען אונד וויא ער זאָגאר אין איין בייא איהם אונגעוואָהנליכעס לאכען אויסבראך.

דיא ראבבינערין ערשראק, וויא זיא נאך ניעמאלס ערשראָקען וואר: דיא אונגעוואָהנליך הייטערע לוינע איהרעס מאננעס, דיא זיא בייא איהם נאך ניע געזעהען, פערזעטצטע זיא נאך מעהר אין שרעקען, אלס דער פריהערע שרעקען איהרעס מאננעס. יא, דער ראבבינער וואורדע זאָגאר אויסגעלאססען פראָהליך; ער מאכטע וויטצע, בעשפּריטצטע זיינע פרויא מיט וויין אונד שערצטע אויך מיט דען איבריגען ווייבליכען אנפערוואנדטען זיינער פרויא. — וויא אין נאסטענהייטער פיהרטע ער דען ערסטען טהייל דער „הגדה" שנעלל צו ענדע; דיא פרויא וואָללטע איהם דאס בעקען צום וואשען רייכען; ער אבער זאגטע צור פרויא, ער וואָללע זיך דרויסען וואשען, זיא מאָגע איהם דאהער דאס בעקען נאכטראגען! — דרויסען אבער נאהם דער ראבבינער זיינע פרויא שנעלל בייא דער האנד אונד שלעפּפּטע זיא מיט הינויס אינס פרייע; ער ליעף מיט איהר, וויא ער נור קאָננטע, איילינ צאָג ער זיא פאָרט דורך דיא דונקלען גאססען פאָן באכאראך, איילינ צום טהאָרע הינויס אויף דיא לאנדשטראסע, וועלכע אם פלוסע דעס רהיין נאך דער שטאדט ב י נ ג ע ן פיהרט.

אלס זיא בעריטס דרויסען אים פרייען, וואָרען אונד דער ראבבינער זיינע פרויא נאך אימטער אין ראזענדער איילע פאָרטשלעפּפּטע, דא פירכטעטע דיעזע, דאס איהר מאנן וואהנזינניג געוואָרדען, זיא דראנג אין איהן, דאס פיינליכע שווייגען צו ברעכען אונד איהר דאָך וועניגסטענס מיט איינעם וואָרטע אנצודייטען, וואס איהן זאָ פלאָטצליך אין דיא פלוכט יאגטע.

ענדליך, אלס זיא ציעמליך וויים ענטפערנט וואָרען, אטהמעטע דער ראבבינער אויף אונד זאגטע: „אלס איך ביים וויין-הינויס-שפּרענגען אויס דעם בעכער צור ערדע נייגען, דא ערבליקטע איך אונטער דעם טיש איין טאָדטעס קינד, וועלכעס אויס זיינעם דורכשניטטענען האלזע נאָך בלוטעטע — אונד דא מערקטע איך, דאס אונזערע צווייא פרעמדען געסטע קיינע יודען, זאָנדערן פאָן יענען באָזען זינד, וועלכע דיא קינדעס-לייכע אונטער אונזערן טיש געשמוגעלט, אום אונס דעם קינדעס-מאָרדעס צו בעשולדיגען, אום דאס שרעקליכע אונגליק אונד פערדערבען איבער אונס צו ברינגען. איך שטעללטע מיך דאהער זאָ הייטער, דאמיט יענע ניכטס מערקען."

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

אלבע געזעטצע וויא דיעזעס, וועלכע דיא פערביטטערונג דעס פאָלקעס נור שטייגערן. ניכט דיא יודען זינד אין געפאהר, זאָנדערן דיא כריסטען! טראָטץ אללער וואוכער-געזעטצע רויבען דיא יודען דאָך דאס אייגענטהום דער כריסטען, אונד אויך דאס לעבען דער כריסטען איזט פאָר דען יודען ניכט מעהר זיכער, כריסטליכע עלטערן קאָננען ניכט איינמאל זיכער זיין, אָב ניכט איהרע קינדער הייטע אָדער מאָרגען פאָן דען יודען גערויבט אונד אבגעשלאכטעט ווערדען."

יעטצט ערהאָב זיך דער רייכסטאגס-פרעזידענט אונד זאגטע: „אים הינבליקע אויף יענע פאָרפעללע, דיא זיך אין אונגארן לײדער עראייגנעט האבען, מוס איך דען דעפוטירטען אישטויצי אויפמערקזאם מאכען, דאס עס דורכאוים ניכט אם פלאטצע זייא, פאָם רייכסטאגע איים אָל אין יענעם פערדערבליכע פייער צו גיעסען; דארום ביטטע איך איהן, זיך צו מעסיגען!"

דער וויטהענדע אישטויצי אבער מעסיגטע זיך ניכט אונד זאגטע וויטער: „טראָטצדעם דיא יודען אין נירעדיהאזא פרייגעשפראָכען וואורדען, איזט יעדערמאנן אין דער טיעפע זיינער זעעלע דאפאָן איבערצייגט, דאס דיא אונגליקליכע עסטער שאָלימאָשי אין דער טיסאָ-עסלארער סינאגאָגע איהר טרויריגעס ענדע געפונדען האט. דאס לעבען אונד דאס אייגענטהום דער כריסטען זינד אלזאָ אין געפאהר דורך דיא ניהיליסטישען יודען; דענן דיא יידישע לעהרע ערלויבט דען יודען, דיא כריסטען אויסצורויבען, דענן אללעס אייגענטהום דער וועלט האט גאָטט נור דען יודען געגעבען. דיא יידישע אוניווערזיטעט בעשטעהט אייגענטליך אים יידישען ווירטהסהויזע, אין וועלכעם דיא כריסטען אויסגעפלינדערט ווערדען, אונד דאס ענדע איזט דיא ערביטטערונג דער כריסטען געגען דיא יודען! דיא יודען, וועלכע דיא לעהרען דעס „תלמוד" געהיים האלטען, ווערדען אונזערע גרונדהעררען, ערדעללייטע, באראָנע, רייכסטאגס-דעפוטירטע, אונד הייטע מאָרגען פיעללייכט אויך שאָן אבערהויז-מיטגליעדער. מאן זאגט, דאס פאָלק ווירד פאָן אנדערען געגען דיא יודען פערהעטצט. זעהט מיך אן, מיינע העררען! ווער האט מיך געגען דיא יודען פערהעטצט? דיא יודען זעלבער דורך איהר אבשייליכעס טרייבען!"

„איך זאגע נאָכמאלס, מאן אירט זיך זעהר, ווענן מאן גלויבט, דאס דורך דיעזע מיש-עהע דער יודענהאס פערשווינדען ווירד. דעם איזט ניכט זאָ. אים געגענטהייל, פונקט פערקעהרט. דיעזעס נייע געזעטץ ווירד נור נייעס אָל אינס פייער גיעסען! איבריגענס קאנן איך לויט אמטליכער אויסווייזע בעצייגען, דאס דיא עהען צווישען כריסטען אונד יודען אונפרוכטבאר זינד אונד מייסטענס קינדערלאָז בלייבען. ווארום? וויל אין איינער זאָלכען מיש-עהע קיינע ליעבע צווישען דיעזעס געמישטען עהע-פאארע העררשען קאנן. דער יודע קאנן ניכט אויפריכטיג דען כריסטען ליעבען; עס ליעגט איין אונאיבערווינדליכער האס צווישען ביידען קאָנפעססיאָנען; דער יודע ערבליקט אין יעדעם ניכט-יודען איממער נור דען „גוי", דען ער דורך זיין גאנצעס לעבען נור האססען אונד פעראכטען לערנטע אונד איהן נאָך דער לעהרע דעס „תלמוד" ניעדריגער שטעללט, אלס דאס טהיער."

„דאס זיך דיא יודען זעלבסט דורך איינע פערהייראטהונג מיט אונס ניכט פערשמעלצען קאָננען, בעווייזט איהרע ביינאהע 3000-יעהריגע געשיכטע, דא זיא איממער אבגעשיעדען אונד אבגעזאָנדערט לעבטען. זיא וואורדען אין מצרים אלס „פאריאס", אלס איינע געזאָנדערטע פאָלקס-קלאססע, טיעף פעראכטעט, אונד דיעזע „פאריא-נאטור", דיעזע אבגעזאָנדערטהייט איזט ביא דען יודען ביז אויף דען היינטיגען טאג ערהאלטען געבליעבען. איך האלטע צוואר ניכט פיעל פאָן דיעזעם געזעטצע; עס ווערדען וועניגע כריסטען היעפאָן געברויך מאכען, אבער אויס שפעקולאציאָן ווערדען דאָך איינינע כריסטען רייכע יודענמעדכען הייראטען אונד אויס דיעזען עהען ווערדען ענטשטאממען איינע ארט „אמפיביען", דאס זינד דאָפפעל-לעביגע טהיערע, וויא דיא פראָשע, דיא אים וואססער אונד אויף דעם טראָקענען לאנדע לעבען קאָננען; זיא ווערדען אונטער דען כריסטען אונד אונטער דען יודען לעבען — אונד דאָך נור י ו ד ע ן זיין. — דיא ערפאהרונג לעהרט, דאס ביא זאָלכען פערשמעלצונגען ניכט דער יודע צום אונגאר, זאָנדערן דער אונגאר צום יודען געוואָרדען איזט. דיעזע „האלב-יידישען שפראָססען", דיעזע „יודענ-שוואָגער" זינד שאָן הייטע דיא געפעהרליכסטען פיינדע דער כריסטליכען געזעללשאפט. נאכדעם איך נון דיא צאהל דער געפעהרליכסטען פיינדע דער כריסטליכען געזעללשאפט, דיעזע האלב-יידישען אבקאָממלינגע, ניכט פערמעהרט וויססען מאכטע, אונד דאס „הייליגע בלוט" דער אונגארישען נאציאָן דורך דאס בלוט דיעזער אלטעגיפטישען „פאריאס" ניכט ענטארטען אונד פעראונרייניגען לאססען וויל, וויזע איך דען פאָרליעגענדען געזעטץ-ענטוואורף צוריק אונד שטיממע פיר דען אנטראג מיינעס זעהר געעהרטען פריינדעס געזא אָנאָדי!"

דיעזע רעדע אישטויצי'ס וואורדע מיט אללזייטיגעם געלעכטער בעגלייטעט: מאן לאכטע דא וויא ביא איינעם לוסטשפיעלע אים טהעאטער. — אבער וויר העטטען עהער געווינשט, דאס דער רייכסטאגס-פרעזידענט דען אישטויצי ניכט געבעטען, זאָנדערן איהם בעפאָהלען העטטע, זיינע רעדע צו מעסיגען. אים רייכסטאגע לאכט מאן דאפאָן, אבער דרויסען דאס לאנד-פובליקום נימממט דיעזע וואָרטע אישטויצי'ס פיר ערנסט, אונד וויר האבען לײדער געזעהען, דאס אויס דיעזעם לאכען אין זעהר פיעלען געגענדען אונגארנס איין ערנסטעס ווײנען ענטשטאנדען.

נאך אישטויצי שפראך דער דעפוטירטע דיאָרי געגען דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ. ער זאגטע: „דיעזעס געזעטץ האט אונטער אנדערם אויך נאָך דען פעהלער. דאס ווענן צום ביישפיעל איין כריסט אויף צווילעס וועגע איינע יידין הייראטעט אונד ער דאנן אין דער קירכע איינע כריסטין הייראטהען וויל, זאָ איזט דיא ערסטע עהע אונגילטיג אונד ער קאנן אָהנע ווייטערעס איינע ווייטערע עהע אין דער קירכע איינגעהען, אָהנע זיך פאָן זיינער ערסטען פרויא צו שיידען." —

ענדליך שפראך אויך דער פרעסבורגער אנטיסעמיט איוואן שימאָני. — זיינע רעדע בעשטאנד אייגענטליך נור אויס איינעם אונזינניגען געשטאָטטער. זאָפיעל קאָננטע מאן אויס דיעזעם געשוועטץ נור פערשטעהען, דאס ער עבענזאָ וויא אישטויצי אונד אָנאָדי געגען דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ געשפראָכען. — ער זאגטע צום שלוססע: „דיעזער געזעטץ-ענטוואורף איזט אייגענטליך נור פאָן דער יודענשאפט העריינגעקלינגעלט וואָרדען, אונד דער ערפאָלג ווירד קיין אנדערער זיין, אלס דאס אונזערע געזעללשאפט איממער מעהר „פעריודעלט" ווערדען ווירד." —

אין דער געסטריגען זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאגעס שפראך צוערסט דער יידישע דעפוטירטע פייל מאנדעל פיר דיעזעס מיש-עהע-געזעטץ. ער זאגטע: „עס איזט ניכט וואהר, דאס היער זיך ניעמאנד נאָך דער מיש-עהע זעהנט. עס האבען זיך שאָן זאָ מאנכע יודען געטויפט, אום איינע כריסטין הייראטען צו קאָננען. אויך זינד שאָן פיעלע אונגארישע כריסטען צום יודענטהום איבערגעטרעטען, אום איינע יידין הייראטען צו קאָננען. זאָ זינד נור אין וויען ביא איינער יידישען געמיינדע אונגארישע כריסטען צום יודענטהומע איבערגאנגען: 27 אים יאהרע 1880, אונד אין דיעזעם יאהרע ביז מאָנאטע אויגוסט 18. דיא ציוויל-עהען נעהמען אין וויען איממער צו. 41 וואָרען אים יאהרע 1874 אונד 72 אים יאהרע 1880. — איבער דיא יודען וויל איך היער ניכט שפרעכען. עס איזט ניכט מיינע זאכע, זיא היער געגען דיא אנגריפפע צו פערטהיידיגען אונד מיינע גלויבענסגענאָססען צו ריהמען, אונד צו זאגען, וועלכע פאָרטשריטטע וויר געמאכט. עס איזט מיר ליעבער, ווענן דיעס מיינע ניכט-יידישען מיטבירגער אנערקעננען — אונד דאָך וויל איך אלס יודע

פאָלליעטאָן.

איין צייכען גאָטטעס.

(שלום.)

„דיא שלאנגע דעם יודענהאססעס ערהעבט איהר הויפט (ריעף דיא אונגליקליכע, אויף דעם ריכטפלאטצע שטעהענדע פרויא), אום דען זינדיגען צוועקען דער מענשען צו דיענען, אונד ווירד עס אָפט נאָך ערהעבען, אום איין ארמעס, געקנעכטעטעס פאָלק צו קוועלען. — דאָך, זאָ וואהר, אלס איין אללמעכטיגער גאָטט לעבט, זאָ וואהר, אלס ער איינסט ריכטען ווירד דיא שולדיגען, זאָ וואהר איזט עס, דאס דיא יודען ניעמאלס כריסטען-בלוט ברויכען; זאָ וואהר איזט עס, דאס דער מאָרד דען יודען שטרענגע פערבאָטען איזט; זאָ וואהר איזט עס, דאס איהן גאָטט שטרענגע בעשטראָפט ביז אינס טויזענדסטע געשלעכט, אן וועם ער איממער פערייבט ווירד! דיעזעס שוואָרע איך אים לעטצטען אויגענבליקע מיינעס לעבענס, היער אנגעזיכטס מיינער ריכטער, אונטער גאָטטעס פרייעם הימעל! מאָגע גאָטט איין צייכען געבען, אום מיינע וואָרטע צו בעוואהרהייטען; מאָגע זיין בליטץ מיך צערשמעטטערן, ווענן איך געלאָגען!"

נאָך שטאנד דיא פערזאממעלטע מענגע לוישלאָז אונטער דעם מעכטיגען איינדרוקע דיעזער וואָרטע, דא גינג איין ציטטערן דורך דיא געשטאלט דער פעראורטהיילטען; אטהעמלאָז מיט ווייטאויפגעריססענען אויגען שטארטע זיא אין דיא ווייטע — דענן פאָן דער האָהע דעס ריכט-פלאטצעס קאָננטע דיא פעראורטהיילטע פאָן דער פערנע איינע ווייסע פאהנע, דיא פאהנע דער בעגנאדיגונג איהרעס לעבענס ערבליקען! —

אויך דאס פאָלק שטוינטע, אלס זיא פלאָטצליך איין רייטער מיט איינער ווייסען פאהנע אין דער האנד אלס „פארדאָנ-צייכען" הערבאנגעשפרענגט קאם; דיא וויטהענדע מענגע, וועלכע נאָך יודענ-בלוט לעכצטע, מורמעלטע אונווילליג: זיא וואָללטע אום דאס שוישפיעל ניכט בעטראָגען זיין אונד מאן פערלאנגטע, דאס דער שארפריכטער זיין ווערק פאָללענדע. — דא בעטראט יעטצט דער ריכטער דען ריכטפלאטץ, דיא פאָליצייא שלעפפטע איהם איינען מאנן נאָך — דער ריכטער צייגטע אויף דיעזען, פאָן דער פאָליצייא פעסטגעהאלטענען מאנן אונד ריעף לויט: „היער דיעזער מאנן, דיעזער כ ר י ס ט, איזט דער מאָרדער יענעס קינדעס דעס ראטהסהעררן! ער האטטע איין ליעבעספערהעלטניס מיט דער אממע דעס ראטהסהעררן; דיא אממע האט אן יענעם פערהענגניספאָללען טאגע איהרע אנפערוואנדטע בעזוכט, אום דאָרט מיט דיעזעם איהרעם געליעבטען צוזאממענצוטרעפפען. זיא האטטע דאס קינד אויף דאס בעטט געלעגט; איהר געליעבטער לעגטע זיינען שווערען מאנטעל אונד זיינע שווערע ריסטונג אויף דאס קינד — אונד אלס זיא אויס דעם ליעבעס-רוישע ערוואכטען, וואר דאס קינד ערשטיקט! — — נון וואס טהאטען אבער היער דיעזע לייטע? (זאגטע וויטער דער ריכטער) דא פיעל עס איהנען איין, דאס מאן דאס טאָדטע קינד אין איין יודענ-הויז שמוגגעלן קאָננע; דיא גוטע שטאדט ווירד עס לייכט גלויבען, דאס דיא יודען דאס קינד געשאָכטעט, אום דעססען בלוט צו איהרען אָסטערן צו פערווענדען. — זאָ געשאה עס אויך, אונד אום דיעזעס נאָך מעהר וואהרשיינליכקייט צו געבען, האטטע מאן דעם קינדע דען האלז אבגעשניטטען. דער געליעבטע דער אממע וואר עס דענן אויך, וועלכער צו דעם ראטהסהעררן געקאָממען אונד דיא פערמוטהונג דאס דיא י ו ד ע ן דאס קינד אבגעשלאכטעט, מיטגעטהיילט. ער וואר עס, דער דאס טאָדטע קינד אין דען קאָרב געלעגט, אונד דא ער פערמוטהעטע, דאס דיא פרויא דאס קינד דעס נאכטס הייםליך בעגראבען ווערדע, פאססטע ער מיט דעם ראטהסהעררן דער אונגליקליכען פרויא דעס נאכטס אויף. — דאָך דיעזער פערברעכער, אלס ער דיא אונשולדיגע יידין דעם ריכט-פלאטצע צושרייטען זאה — קאָננטע דיא שטיממע זיינעס געוויססענס ניכט מעהר צום שווייגען בריננגען; ער וואָרף זיך דעם ראטהסהעררן צו פיססען אונד געשטאנד זיין פערברעכען. העטטע ער דיעס גלייך אן יענעם פערהענגניספאָללען טאגע געטהאן, העטטע ער דאמאלס געשטאנדען, דאס ער דאס קינד אונפערזעהענס, אָהנע צו וואָללען, ערשטיקטע — זאָ ווערע זיינע שטראפע נור איינע לייכטע געוועזען. זאָ אבער, דא ער ז י י נ ע שולד אויף איינע גאנץ אונשולדיגע געוועלצט אונד דיעזע הינריכטען לאססען וואָללטע, זאָ מוס ער זאָפאָרט הינגעריכטעט ווערדען אונד צוואר אויף דיעזעם פלאטצע."

דיא פרויא וואורדע נון פאָם ריכטפלאטצע וועגגעפיהרט אונד אין פרייהייט געזעטצט, וועהרענד יענער געליעבטע דער אממע זאָפאָרט הינגעריכטעט וואורדע.

זאָ געשעהען אים יאהרע 1614 אין דער דייטשען שטאדט ליבעק.

דיא יודען מאכטען יענען טאג צו איינעם פריידענטאג: יענע שלאנגע דעם מענשענ-האססעס קאָננטע ווייעדער שלאפען געהען אונד ווארטען, ביז האס אונד דומהייט זיא ווייעדער וועקען.